

М. О. Тарасенко, Г. В. Вертієнко

**11-Й МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС ЄГИПТОЛОГІВ /
“ICE-XI – 11TH INTERNATIONAL
CONGRESS OF EGYPTOLOGISTS”
(23–30 серпня 2015 року, Флоренція)**

23–30 серпня 2015 року в м. Флоренції (Італія) пройшов Одинадцятий Міжнародний конгрес єгиптологів (*11th International Congress of Egyptologists*)¹. Організаторами цього масштабного заходу стали Єгипетський музей Флоренції (*Egyptian Museum, Florence*), Університет Флоренції (*University of Florence – SAGAS Department of History, Archaeology, Geography, Fine & Performing Arts*), Головне управління у справах археологічних цінностей провінції Тоскана (*Soprintendenza per i Beni Archeologici della Toscana, Ministero per i Beni e le Attività Culturali*), Центр стародавніх середземноморських та близькосхідних студій (*Center for Ancient Mediterranean and Near Eastern Studies*) та Міжнародна асоціація єгиптологів (*International Association of Egyptologists*).

Протягом шести робочих днів конференції (24–29 серпня) було виголошено 360 доповідей та продемонстровано 26 постерів². Загалом у конгресі як доповідачі взяли участь 547 науковців із 36 країн світу, ще кілька сотень вчених відвідали захід як слухачі та учасники дискусій. Україну на конференції представляли співробітники Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України д. і. н. М. О. Тарасенко (як доповідач і голова сесії) та к. і. н. Г. В. Вертієнко (учасник дискусій).

Міжнародний конгрес єгиптологів є найвизначнішою подією та найбільшим конференційним заходом у єгиптології за останні 7 років, оскільки попередній 10-й конгрес пройшов на о. Родос (Греція) у 2008 р. Перший Міжнародний конгрес єгиптологів відбувся ще в 1976 році в Каїрі³, після чого ці заходи проводилися з інтервалами від трьох до п'яти років: 2-й – 1979 р., Гренобль / Франція⁴; 3-й – 1982 р., Торонто / Канада⁵; 4-й – 1985 р., Мюнхен / Німеччина⁶; 5-й – 1988 р., Каїр / Єгипет⁷; 6-й – 1991 р., Турин / Італія⁸; 7-й – 1995 р., Кембридж / Великобританія⁹; 8-й – 2000 р., Каїр / Єгипет¹⁰; 9-й – 2004 р., Гренобль / Франція¹¹; 10-й – 2008 р., Родос / Греція¹². Спочатку планувалося провести 11-й конгрес у 2012 р. в Александрії, але через складні соціально-політичні обставини в Єгипті його довелося скасувати й оголосити серед членів Міжнародної асоціації єгиптологів конкурс щодо нового місця проведення конгресу. У результаті голосування перемогу виборолла саме Флоренція.

У перший день конгресу, 23 серпня, в залі Чінквеченто (*Salone dei Cinquecento*) палацу Веккьо (*Palazzo Vecchio*) на площі Синьйорії в історичному центрі Флоренції пройшло пленарне засідання, на якому вітальні слова до учасників проголосили президент Міжнародної асоціації єгиптологів Дж. П. Аллен, генеральний секретар

асоціації У. Ферховен, мер Флоренції¹³, міністр культури Італії та інші високопосадовці. Після урочистого відкриття конгресу свої лекції прочитали міністр старожитностей Єгипту професор М. ель-Даматі / *M. el-Damaty* (“Ancient Egypt, Contemporary Egyptology. Assessment, Issues and Future Perspectives”) та директор Центру документації культурної і природної спадщини при Александрійській бібліотеці¹⁴ професор Ф. Салех / *F. Saleh* (“Cultural Heritage in the Digital Age”).

З 24 серпня розпочалася робоча частина конгресу. Доповіді були розподілені на 21 тематичну секцію, серед яких найчисленнішими були засідання (сесії)¹⁵ з тем “Археологія” (19 сесій), “Мова та тексти” (18 сесій), “Релігія” (15 сесій), “Мистецтво та архітектура” (14 сесій), “Суспільство” (11 сесій), “Матеріальна культура” (8 сесій), “Музеї” (7 сесій), “Історія” (6 сесій). Проводилася також спеціальна секція, присвячена електронним ресурсам у єгиптології (*E-egyptology Workshop* – 7 сесій). Одночасно проходило по шість сесій з п’ятихвилинними перервами між кожною доповіддю, задля того щоб слухачі могли за необхідності перейти з однієї сесії до іншої та відвідати доповіді, які їм цікаві. Всі сесії проходили в приміщенні Університету Флоренції, розташованого в 300 м від Єгипетського музею.

Отже, 24 серпня пройшло 18 сесій (54 доповіді), серед яких ми б хотіли відзначити доповіді К. Лайтца / *C. Leitz* (“The decoration program of the recently excavated rooms in the temple of Repit at Athribis (Upper Egypt)”, секція “Релігія”); Л. Бареша, І. Янака, Р. Ландграфової / *L. Bareš, J. Janák, R. Landgráfová* (“Uroboros in the shaft tomb of Jufaa at Abusir”, секція “Археологія”); П. Лаковари / *P. Lacovara* (“A Heritage in Peril: The Threat to Egypt’s Urban Archaeological Sites”, секція “Спадщина”); М. Барти / *M. Bárta* (“Whither Old Kingdom history? The ‘punctuated equilibria’ concept”, секція “Історія”); Н. Білінга / *N. Billing* (“It is I, your son; I am Horus” – Patterns of ritual agency and spatial progression in the pyramid of Pepy», секція “Релігія”); Н. В. Лаврентьевої (“The Papyri of Amduat Type in the Pushkin State Museum of Fine Arts, Moscow”, секція “Музеї”); А. Додсона / *A. Dodson* (“The Egyptian Coffins in the Collection of the Manchester Museum”, секція “Музеї”).

25 серпня пройшло 24 сесії та було виголошено 71 доповідь. Серед їхнього числа особливо відзначимо доповіді М. Долинської / *M. Dolinska* (“Tuthmosis III and goddesses”, секція “Релігія”); проф. Дж. Бейнса / *J. Baines* (“Uses and symbolic associations of the wheel in ancient Egypt”, секція “Матеріальна культура”); Ю. Будки / *J. Budka* (“Votive pottery for Osiris: new finds at Umm el-Qaab, Abydos”, секція “Матеріальна культура”); К. Гьобс / *K. Goebis* (“Myth and its role in Egyptian Cultural Memory”, секція “Релігія”); А. А. Маравелії / *A. A. Maravelia* (“The function & importance of some special categories of stars in the ancient Egyptian funerary texts”, секція “Релігія”); Н. Гілу / *N. Guilhou* (“Des étoiles et des hommes: peurs, désirs, offrandes et prières”, секція “Релігія”); Л. Діас-Іглесіас Льянос / *L. Díaz-Iglesias Llanos* (“The Book of Going Forth by Day in the funerary chamber of Djehuty: past, present and future”, секція “Археологія”).

Крім того, в цей день співробітник Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ М. О. Тарасенко був головою сесії 20 (“Релігія”). Цей факт можна вважати констатацією визнання досягнень ще досить молодій українській єгиптології міжнародною науковою спільнотою. На цій сесії були виголошені такі доповіді: Е. Джембо / *E. Jambon* (“L’offrande des bouquets montés à Edfou et Dendara: remarques préliminaires”) – щодо іконографії ритуальних сцен підношення букетів божествам у храмах Едфу та Дендери Птоlemeївського часу; В. Дженсен / *V. Jensen* (“Predynastic Precursors to the Festival of Drunkenness”), у якій доповідь запропонувала бачити в низці додинастичних сцен ритуали, що були витоками відомого релігійного свята Хатхор, котре супроводжувалося масовим вживанням алкогольних напоїв; Х. Кокельмана / *H. Kockelmann* (“Enemies at the Gates of Philae. Apotropaic Door Decoration and Rituals for Protecting the Entrances of Sacred Spaces”), у якій було досліджено

апотропеїчні зображення на брамах храму Ісиди на о. Філе Птолемеївського часу, із залученням широкого кола аналогій, аж до європейського Середньовіччя включно.

26 серпня відбулося 18 сесій із 59 доповідями. З них ми відзначимо такі: проф. С. Бікель / *S. Bickel* (“The Royal Family in the Kings’ Valley”, секція “Суспільство”); С. де Араїжо Дуарте / *C. de Araújo Duarte* (“Scenes from the Amduat on the funerary coffins and sarcophagi of the 21st Dynasty”, секція “Мистецтво та архітектура”); Є. Ліптай / *E. Liptay* (“Scenes representing temple rituals on Third Intermediate Period coffins”, секція “Релігія”); К. Куней / *K. Cooney* (“Coffin Reuse at the End of the Bronze Age: Ritual Materialism in the Context of Scarcity”, секція “Мистецтво та архітектура”); Дж. М. Галана / *J. M. Galán* (“Ahmose-Sapair in Dra Abu el-Naga”, секція “Археологія”); А. фон Лівен / *A. von Lieven* (“May He Let Descend Many Years for Me!” A ritual for the prolongation of one’s life from Ancient Egypt», секція “Релігія”); С. Ікрам / *S. Ikram* (“Creatures, Kings, and Caravans: Results of the North Kharga Oasis Darb Ain Amur Survey”, секція “Археологія”). По завершенню цього дня учасники конгресу були запрошені на екскурсію та гала-вечерю до саду Єгипетського музею.

27 серпня було проведено 20 сесій із 52 доповідями, серед яких хотілося б відзначити такі: М. Хартвіга / *M. Hartwig* (“The Unfinished Tomb Chapel of Neferrenpet, TT 43”, секція “Мистецтво та архітектура”); М. Борлі та С. Оліви / *M. Borla, C. Oliva* (“The mummies of the “three sisters” in the Egyptian Museum of Turin: a case study. Conservation and studies of textiles and bandages», секція “Консервація”); Е. Копп / *E. Kopp* (“The motif of the kiosk during the first half of the 18th Dynasty”, секція “Мистецтво та архітектура”); А. Леговського / *A. Legowski* (“Fractured and Reassembled. Composing Techniques of Book of the Dead Spells in Papyrus Athens EBE P2”, секція “Мова та тексти”); К. Котай / *K. Kóthay* (“Decorating Ptolemaic mummies: a case study of the mummy covers found in the cemetery of Gamhud in Middle Egypt”, секція “Треко-римський період”). Цього ж дня ввечері на пленарному засіданні була прочитана лекція проф. Ж. Вінанда / *J. Winand* “A New Dictionary of Ancient Egyptian”, у якій він презентував концепцію нового словника єгипетської мови, котрий розробляє очолювана ним міжнародна команда фахівців-мовознавців.

28 серпня пройшло 18 сесій, на яких прозвучало 52 доповіді. Відзначимо такі: М. Ньюмана / *M. Neumann* (“A new papyrus from the wHm mswt in the Egyptian and Near Eastern Collection of the Kunsthistorische Museum Vienna”, секція “Музеї”); проф. Р. Б. Паркінсона / *R. B. Parkinson* (“Texts with a View: the Poetry of Place in Middle Kingdom Literature”, секція “Мова та тексти”); проф. А. Нівінського / *A. Niwiński* (“The mystery of the “high place” from the Abbott papyrus revealed? The results of the works of the Polish Cliff Mission at Deir el-Bahari 1999–2014», секція “Археологія”); Л. Пради / *L. Prada* (“Ancient Egyptian dream interpretation: Newly identified textual sources for a reassessment of the available corpus”, секція “Мова та тексти”); Х. Сатцінгера та Д. Стефанович / *H. Satzinger, D. Stefanovic* (“Publication of the Middle Kingdom and Second Intermediate Period stelae (CAA) from the Berlin Museum”, секція “Музеї”). Цього ж дня відбулася асамблея Міжнародного комітету з єгиптології при ICOM (ICOM–cipEG).

Ввечері 28 серпня пройшло пленарне засідання конгресу, на якому були прочитані дві лекції. Першу виголосив проф. Дж. Бейнс / *J. Baines* – “The Online Egyptological Bibliography: progress report”. У ній йшлося про діяльність та перспективи проекту з ресурсу доступної он-лайн єгиптологічної бібліографії. На сьогодні ця бібліографія є найавторитетнішою серед фахівців. Зазначимо, що в ній враховані і видання Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ, зокрема праця *М. О. Тарасенка* “Древнеегипетская мифология в изобразительной традиции Книги мертвых (виньетки глав 16, 17 и 42 в Новом царстве – Третьем переходном периоде)” (К., 2009) та збірник “Доісламський Близький Схід: історія, релігія, культура” (за ред. М. О. Тарасенка; К., 2014). Другу лекцію виголосив кадровий дипломат

П. Саббатіні / *P. Sabbatini* – “Egyptology and Diplomacy: the Italians and the Creation of the Great Collections”. Доповідь була присвячена історії єгиптології та формування єгипетських колекцій в Італії. П. Сабатіні підкреслила, що з XIX століття і до сьогодні єгиптологія була й залишається для світових країн важливим маркером їхньої потужності та ваги на міжнародній арені, а отже, держави не шкодують кошти на розвиток своїх національних єгиптологічних шкіл. Як приклад доповідачка навила Китай, який останнє десятиріччя намагається активно розвивати власну єгиптологію, бо її статус автоматично впливає і на статус держави на міжнародній арені. Розуміння цього взаємозв'язку керівництвом нашої держави пішло б на користь і міжнародному статусу України, втім на сьогодні Україна репрезентована в Міжнародній асоціації єгиптологів єдиним представником – М. О. Тарасенком (аналогічну ситуацію із представництвом мають також Хорватія, Кенія, Люксембург, Румунія, Сербія, Словаччина й Таїланд, а всього до Асоціації входять вчені з 37 країн світу).

29 серпня, в останній робочий день конгресу, було проведено 24 сесії та прочитано 65 доповідей. Серед них ми відзначимо такі: І. Реген / *I. Régen* (“Mise en place du Livre de Nout dans quatre tombes tardives de l'Assassif (TT 34, 33, 279, 410). L'apport du programme décoratif à l'étude des relations entre leurs propriétaires”, секція “Релігія”); І. Регульські / *I. Regulski* (“Middle Kingdom Ritual Reflected in Writing. A Case Study from Asyut”, секція “Релігія”); С. Шейхелісламі / *C. Sheikholeslami* (“P. Turin 1966 and P. Turin 55001: Elements of a Mythological and Ritual Cycle?”, секція “Мова та тексти”); В. Шербіні / *W. Sherbiny* (“The so-called Book of Two Ways on a Middle Kingdom Religious Leather Roll”, секція “Мова та літератури”); С. Топфер / *S. Töpfer* (“A Sothis-ritual and other ritual texts from Tebtunis for the protection of Pharaoh”, секція “Мова та літератури”); У. Люфт і З. Васарос / *U. Luft, Z. Vasáros* (“There are more questions than answers... Field research of the Hungarian Mission in Bi'r Minayh 1998–2004 / Eastern Desert of Egypt”, секція “Кам'яна доба”); М. Томорад / *M. Tomorad* (“The Ancient Egyptian shabtis discovered in region of Roman Illyricum (Dalmatia, Pannonia) and Istria: provenance, collections and typological study”, секція “Єгипет за межами Єгипту”).

Цього ж дня пройшла сесія, спеціально присвячена Книзі мертвих (сесія 8 “Книга мертвих”)¹⁶. На цьому засіданні були виголошені такі доповіді: німецької дослідниці Ф. Вебер / *F. Weber* (“Not Just Another Book of the Dead. Selected Peculiarities of Papyrus Dresden Aeg. 775”), щодо особливостей оформлення папірусу Dresden Aeg. 775; співробітника Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАНУ М. О. Тарасенка (“Studies on BD 17 vignettes: Iconographic typology of *Rw.tj*-scene (NK – TTP)”), у якій було презентовано авторську типологію іконографії т. зв. *Rw.tj*-scene (сцена з двома левами) 17-ї глави Книги мертвих; і французької дослідниці С. Ейнауді / *S. Einaudi* (“Le pratiche di redazione e trasmissione dei papiri funerari in epoca tolemaica: il caso del Libro dei Morti di Pasenedjemibnakht (Louvre E 11078)”), у якій розглянуто оформлення папірусу Louvre E 11078.

Ввечері 29 серпня пройшла пленарна сесія урочистого закриття конгресу. На цьому засіданні були оголошені результати електронного голосування з виборів президента Міжнародної асоціації єгиптологів. Ним було обрано молодого британського єгиптолога К. Наунтона (*Chr. Naunton*), який змінив на цій посаді американця Дж. П. Аллена (*J. P. Allen*)¹⁷. Віце-президентом обрано проф. Л. Панталаккі (*L. Pantalacci*, Франція), а Генеральним секретарем стала на другий термін проф. У. Ферховен (*U. Verhoeven*, Німеччина). У завершальному слові міністр старожитностей Єгипту проф. М. ель-Даматі (*M. el-Damaty*) оголосив, що наступний Міжнародний конгрес єгиптологів пройде у 2019 р. в Луксорі (Єгипет), і зробив приємний подарунок учасникам конгресу, повідомивши про запланований міністерством дозвіл на безкоштовне відвідання всіх археологічних і музейних об'єктів Єгипту для

членів Міжнародної асоціації єгиптологів. Завершив сесію виступ єгипетської музичної групи “Nesma” (*Cairo Opera House*).

Наступного дня, 30 серпня, пройшла асамблея Міжнародної асоціації єгиптологів, на якій розглянуто організаційні питання, після чого для учасників конгресу була організована культурна програма, що складалася з низки екскурсійних програм по містах і музеях Італії.

---

¹ Публікація тез доповідей: ICE XI – International Congress of Egyptologists XI, Florence (Italy), August 23rd – 30th 2015. Paper and Poster Abstracts. – Livorno, 2015. – 184 p. Офіційний веб-сайт конгресу: <http://www.ice11florence.org>

² Окрім того, окремий зал було виділено провідним видавництвам, які спеціалізуються на єгиптологічній літературі. На стендах цих видавництв можна було побачити та придбати як найновіші наукові публікації, так і антикварні видання.

³ Видання матеріалів: First International Congress of Egyptology, Cairo, October 2–10, 1976. Acts, Schriften zur Geschichte und Kultur des Alten Orients 14 / Ed. by W. F. Reineke. – B., 1979.

⁴ Видання матеріалів: L'Égyptologie en 1979. Axes prioritaires de recherché. – Т. I–II / Colloques Internationaux du Centre National de la recherché Scientifique. – Т. 595. – P., 1982.

⁵ Видання матеріалів: Papers of the Pottery Workshop. Third International Congress of Egyptology, Toronto, September 1982 / Ed. by A. L. Kelley / The Society for the Study of Egyptian Antiquities, Studies. – Vol. 4. – Mississauga, 1982.

⁶ Видання матеріалів: Akten des vierten Internationalen Ägyptologen Kongresses, München 1985 / Hrsg. von S. Schoske. Bd. 1–4 / Studien zur Altägyptischen Kultur. Beihefte 1–4. – Hamburg, 1988–1991.

⁷ Видання матеріалів: Fifth International Congress of Egyptology / Abstracts of Papers. October 29 – November 3 / Ed. by A. Cherif. – Cairo, 1988.

⁸ Видання матеріалів: Sesto Congresso Internazionale di Egittologia. Atti. – Vol. I–II. – Torino, 1992–1993.

⁹ Видання матеріалів: Proceedings of the Seventh International Congress of Egyptologists, Cambridge, 3–9 September 1995 / Ed. by C. Eyre / Orientalia Lovaniensia Analecta. – Т. 82. – Leuven, 1998.

¹⁰ Видання матеріалів: Egyptology at the Dawn of the Twenty-first Century. Proceedings of the Eighth International Congress of Egyptologists, Cairo, 2000 / Ed. by Z. Hawass. – Vol. 1–3. – Cairo – N.Y., 2003.

¹¹ Видання матеріалів: Proceedings of the Ninth International Congress of Egyptologists, Grenoble, 6–12 September 2004 / Ed. by J.-Cl. Goyon, Chr. Cardin. Vol. I–II / Orientalia Lovaniensia Analecta. – Т. 150. – Leuven, 2007.

¹² Видання матеріалів: Proceedings of the Tenth International Congress of Egyptologists, University of the Aegean, Rhodes, 22–29 May 2008 / Ed. by P. Kousoulis, N. Lazaridis / Orientalia Lovaniensia Analecta. – Т. 241. – Leuven, 2015.

¹³ Своєрідним подарунком для учасників від мерії Флоренції став дозвіл на безкоштовне відвідання художньої галереї Уффіці (*Galleria degli Uffizi*) протягом всіх днів роботи конгресу.

¹⁴ Center for Documentation of Cultural and Natural Heritage (CULTNAT), Bibliotheca Alexandrina.

¹⁵ За певними винятком, кожна сесія складалася з трьох доповідей, які мали тривати до 20 хвилин.

¹⁶ Підкреслимо, що Книга мертвих була єдиним збірником єгипетських заупокійних текстів, який мав окрему сесію на конгресі, що свідчить про сталий інтерес науковців до цієї проблематики.

¹⁷ За статутом, вибори президента Міжнародної асоціації єгиптологів проходять під час Міжнародного конгресу, а отже, свої функції він зазвичай виконував від трьох до п'яти років. Дж. П. Аллен став єдиним винятком і очолював Асоціацію 7 років (із 2008 р.), оскільки конгрес в Александрії (планувався на 2012 р.) було скасовано.